

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Людський фактор та вміння його використовувати стають стратегічним чинником ефективного функціонування підприємств у сучасних складних і нестабільних умовах. Проблема раціоналізації трудових процесів набирає актуальності у зв'язку з необхідністю раціонального використання трудового потенціалу в ринкових умовах.

Навчальна програма передбачає системне дослідження трудового процесу як в умовах виробництва, так і під час розумової праці. Системність підходу до раціоналізації потребує також розгляду окремих питань психофізіології праці, трудової адаптації та оптимізації працездатності людини.

Основна мета вивчення курсу “Раціоналізація трудових процесів” – сформувані навички дослідження та організаційного проектування трудових процесів, функціонально-кошторисного аналізу та регламентації управлінської праці, оптимізації умов зовнішнього середовища та психофізіологічних факторів.

При вивченні дисципліни велике значення має самостійна робота студентів при засвоєнні теоретичного курсу і виконанні практичних завдань.

Предметом вивчення дисципліни “Раціоналізація трудових процесів” є загальні закономірності раціоналізації праці.

Міждисциплінарні зв'язки дисципліни: “Основи менеджменту”, “Управління персоналом”, “Психологія праці”, “Організація праці”, “Теорія і практика прийняття управлінських рішень”, “Психофізіологія праці”.

Передбачена **форма контролю** знань студентів – залік.

Для успішного складання заліку з дисципліни “Раціоналізація трудових процесів” студенти повинні **знати**:

- методи дослідження трудових процесів;
- вимоги та критерії оптимізації трудових процесів;
- методологічні засади дослідження;
- форми розподілу та кооперації праці;
- основні вимоги до організації та планування робочих місць;
- вимоги до умов праці;
- основні регламенти управлінської праці та специфіку їх нормування;
- зміст основних видів трудової адаптації;
- методи оцінювання працездатності працівників;

Підготовлено доцентом кафедри управління персоналом та медичного менеджменту *Н. Г. Швець*

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та медичного менеджменту (протокол № 4 від 25.03.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Швець Н. Г. Навчальна програма “Раціоналізація трудових процесів” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

- вплив типу нервової системи на адаптацію працівників;
- вміти:**
- підготувати документацію з дослідження трудових процесів;
 - проектувати робочі процеси та обслуговувати робочі місця;
 - розраховувати баланс робочого часу;
 - аналізувати показники організації виробничого процесу;
 - економічно обґрунтовувати рішення про раціоналізацію трудових процесів;
 - планувати заходи підвищення працездатності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ”

№ пор.	Назва змістового модуля та теми
1	Змістовий модуль I. Методологічні підходи до раціоналізації трудової діяльності Місце і роль раціоналізації трудової діяльності у розвитку теорії та практики організації праці
2	Сутність та методи аналізу трудових процесів
3	Методи раціоналізаторської діяльності
4	Психологія творчості
5	Змістовий модуль II. Психофізіологічні підходи до раціоналізації трудової діяльності Ергономічний підхід до раціоналізації трудової діяльності
6	Методи підвищення працездатності людини
7	Змістовий модуль III. Раціоналізація трудової діяльності в управлінні Специфіка управлінської діяльності та методи її раціоналізації
8	Основні поняття та права інтелектуальної власності на результати творчої діяльності
9	Тренінги розвитку креативності та комунікаційного інтелекту вирішення проблем раціоналізації трудової діяльності
Разом годин: 144	

ЗМІСТ
дисципліни
“РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ”

Змістовий модуль I. Методологічні підходи до раціоналізації трудової діяльності

Тема 1. Місце і роль раціоналізації трудової діяльності у розвитку теорії та практики організації праці

Історія розвитку раціоналізації як наукового підходу. Праці теоретиків наукового менеджменту, філософів, економістів. Динаміка зміни потреб у наукових знаннях для творчого процесу раціоналізації трудової діяльності.

Зміст термінів “організація”, “праця”, “трудоий процес”. Зміст заходів з раціоналізації трудової діяльності. Мотивація діяльності з раціоналізації.

Література: основна [3; 6; 8; 19; 20];
додаткова [30; 42]

Тема 2. Сутність та методи аналізу трудових процесів

Класифікація трудових процесів. Структура трудового процесу. Принципи раціоналізації трудових процесів. Наукова організація праці. Методи дослідження трудового процесу.

Поняття про організацію робочих місць. Ергономічний підхід до раціоналізації трудового процесу. Методи нормування, проектування трудових процесів на основі КТП.

Література: основна [13; 14; 23];
додаткова [37; 46; 48]

Тема 3. Методи раціоналізаторської діяльності

Системодіяльнісний та натуралістичний підходи до аналізу раціоналізаторської діяльності. Формування потреби в раціоналізації. Принципи інтенсивної технології творчості. Стадії творчого процесу. Характеристика методів ТВВЗ (теорії вирішення винахідницьких завдань).

Існуючі інструментарії творчого пошуку. Прийоми індивідуальної роботи з розв'язання раціоналізаторських завдань.

Якості людини-раціоналізатора.

Література: основна [3–5; 9; 11]

Тема 4. Психологія творчості

Психофізіологічні механізми творчості, підсистеми творчої діяльності. Творчість у біологічній еволюції. Види творчості. Зовнішні та внутрішні бар'єри, які впливають на творчість особистості.

Типи мислення та їх вплив на вибір виду творчості. Вплив зовнішнього середовища на творчий процес.

Методи стимуляції творчої діяльності. Рівні творчого процесу. Творчий потенціал поняття про креативність та творчу особистість.

Література: основна [7; 16; 18; 21; 27; 28];
додаткова [39]

Змістовий модуль II. Психофізіологічні підходи до раціоналізації трудової діяльності

Тема 5. Ергономічний підхід до раціоналізації трудової діяльності

Поняття про ергономіку як наукову дисципліну. Ергономічні показники людини. Фізіологічні принципи раціоналізації трудової діяльності. Поняття робочого місця та зони обслуговування. Вимоги до їх раціоналізації.

Напрями покращення психофізіологічних показників.

Література: додаткова [48; 36]

Тема 6. Методи підвищення працездатності людини

Поняття “працездатності” та “конкурентоспроможності”. Важкість праці та її діагностика. Показники й методи оцінки працездатності людини. Фактори втоми та шляхи її усунення.

Оптимізація режимів праці та відпочинку. Динаміка працездатності. Раціоналізація добових режимів праці.

Методи досліджень фізіології праці.

Література: основна [26];
додаткова [31; 36; 37; 48]

Змістовий модуль III. Раціоналізація трудової діяльності в управлінні

Тема 7. Специфіка управлінської діяльності та методи її раціоналізації

Сутність ефективної управлінської діяльності. Напрями управлінської діяльності. Рівні та підходи до аналізу управлінської діяльності. Склад регламентів управлінської діяльності.

Зміст роботи з оргпроекування. Класифікація робіт в управлінні. Поведінковий підхід у раціоналізації управлінської діяльності. Загальнотеоретичні підходи до складових самоменеджменту як напрямку раціоналізації управлінської діяльності.

Література: основна [13; 15; 16; 19; 20];
додаткова [43; 47; 48]

Тема 8. Основні поняття та права інтелектуальної власності на результати творчої діяльності

Нормативно-правові основи інтелектуальної власності. Характеристика авторських, винахідницьких і подібних їм прав.

Закон України “Про власність”. Особисті (немайнові) права. Суб'єкти патентного права. Правовий захист відкриття. Захист об'єктів технічної творчості.

Література: основна [22; 26];
додаткова [32; 42; 48]

Тема 9. Тренінги розвитку креативності та комунікаційного інтелекту вирішення проблем раціоналізації трудової діяльності

Інструментарії оцінки придатності до творчої діяльності: психологічне тестування. Методи розвитку творчого спілкування та творчих рис характеру. Методи активізації творчого потенціалу. Методи самоспостережень. Методи реалізації творчого досвіду.

Тренінги інтелекту за М. Михалком. Виявлення творчих задатків молоді. Методи колективного розвитку творчих здібностей.

Література: основна [10; 29];
додаткова [34; 39; 48; 49]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Головною метою контрольної роботи є рубіжний контроль знань з дисципліни “Раціоналізація трудових процесів”, набутих під час самостійного опрацювання літератури та нормативно-правових актів.

Загальні вимоги. Контрольну роботу слід виконувати на аркушах паперу А4 державною мовою. Обсяг контрольної роботи повинен становити 20–25 сторінок тексту (комп’ютерний набір – 14-й кегль, 1,5 інтервал, шрифт Times New Roman). Всі сторінки, окрім титульної, мають бути пронумеровані. Обов’язковою умовою написання роботи є зміст, що містить питання завдання із зазначенням сторінок, вступ та висновки обсягом до 1 стор., які повинні відображати власне ставлення студента до матеріалу, який вивчається, безпосередньо відповіді на питання без розриву сторінки та із зазначенням посилань на літературні джерела, а також список використаної літератури, який має містити не менше 10 джерел. При написанні контрольної роботи необхідно робити посилання на літературні джерела, матеріали, окремі результати, ідеї, висновки яких були використані при висвітленні питання. У висновку робиться короткий аналіз викладеного матеріалу та обґрунтовується необхідність подальшого вивчення проблеми, вказується на шляхи розвитку питання.

Оцінювання виконання завдання. Під час перевірки контрольної роботи викладач особливу увагу приділяє тому, як студент розуміє зміст навчальної дисципліни, а також вмінню систематизувати матеріал і чітко викласти власні думки. Особливо увага звертається на:

- ґрунтовність відповіді на поставлене запитання;
- розуміння навчальної дисципліни;
- вміння коментувати наведені приклади;
- оформлення роботи.

Тему контрольної роботи студент вибирає самостійно.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Методи дослідження трудових процесів.
2. Засоби дослідження трудових процесів.
3. Система напрямів раціоналізації трудових процесів.
4. Розподіл і кооперування праці на підприємстві, їх форми.
5. Планування робочих місць.
6. Основні функції обслуговування робочих місць.
7. Основні вимоги до раціоналізації трудового процесу.

8. Проектування трудових процесів з використанням карт організації праці.
9. Проектування організації робочих місць.
10. Дослідження шляхів поліпшення організації робочих місць та їх проектування.
11. Дослідження антропометричних показників оснащення робочих місць.
12. Естетичні вимоги до робочих місць.
13. Оптимізація нормативів праці.
14. Аналіз балансу витрат робочого часу.
15. Специфіка нормування управлінської праці.
16. Методи аналізу показників організації виробничого процесу.
17. Специфіка праці службовців.
18. Методи проектування регламентуючої документації з організації праці службовців.
19. Раціоналізація особистої праці.
20. Трудова адаптація, її сутність і види.
21. Процес соціально-психологічної адаптації молоді на виробництві.
22. Методи оцінювання та оптимізації працездатності працівників.
23. Показники і методика оцінювання працездатності людини.
24. Тривалість праці та ефективність режиму харчування.
25. Вплив зовнішнього середовища на працездатність людини.
26. Технологія творчості.
27. Сутність законів поведінкового підходу до раціоналізації трудової діяльності.
28. Тренінг розвитку творчих здібностей.
29. Поняття прав інтелектуальної власності.
30. Захист прав інтелектуальної власності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Місце раціоналізації трудових процесів в основних напрямках організації праці.
2. Які вчені працювали в галузі організації праці та раціоналізації трудових процесів?
3. Як розвивалась система знань про організацію праці та раціоналізацію трудових процесів?
4. Що є предметом вивчення фізіології праці?

5. Що вивчає психологія праці?
6. Як відбувається безперервне вдосконалення трудових процесів на підприємстві?
7. У чому полягає відмінність між ефективністю та раціональністю?
8. У чому виявляється мотивація діяльності раціоналізатора як особистості?
9. Відмінність між діяльністю та життєдіяльністю.
10. Структура трудового процесу.
11. Види предметів праці.
12. Характеристика системи типу “людина — інструмент”.
13. Характеристика системи типу “людина — машина”.
14. Засоби отримання інформації про трудову діяльність.
15. Характеристика методів отримання первинної інформації.
16. Структура карти трудового процесу.
17. Основні напрямки аналізу своєї трудової життєдіяльності.
18. Натуралістичний і системодіяльнісний підходи до аналізу та раціоналізації трудової діяльності.
19. Технологія раціоналізації як творчий процес.
20. Принципи технології творчості.
21. Аналіз необхідності раціоналізації.
22. Термінологія інструментаріїв раціонального пошуку.
23. Комплексний підхід до пошуку проблем раціоналізації.
24. Поняття права інтелектуальної власності.
25. Види права інтелектуальної власності.
26. Об’єкти авторського права.
27. Майнові та немайнові права.
28. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав.
29. Патентне право (основні поняття).
30. Форми раціоналізації управлінської праці.
31. Сутність функціонального підходу до аналізу управлінської діяльності.
32. Директивний підхід до раціоналізації управлінської діяльності.
33. Поведінковий підхід до раціоналізації управлінської діяльності.
34. Зміст регламентів управлінської праці.

35. Які види регламентів застосовуються при раціоналізації функцій управління?
36. Які види регламентів дають змогу раціоналізувати організаційні структури?
37. Які документи складають при регламентуванні трудових процесів в управлінні?
38. Які документи регламентують методи виконання управлінських робіт?
39. Сутність законів поведінкового підходу до раціоналізації трудової діяльності в управлінні.
40. Методи оцінювання особистих якостей працівника.
41. Що вивчає ергономіка?
42. Що означають терміни “трудова дія”, “рух”?
43. Фізіологічні передумови раціоналізації трудового процесу.
44. Фізіологічні принципи раціоналізації трудових рухів.
45. Основні вимоги до раціоналізації робочих поз.
46. Вимоги до організації робочих місць.
47. Емоційно-психічний вплив на людину естетичних елементів оточення
48. Що таке працездатність?
49. Фактори діяльності, що викликають втому.
50. Причини функціональних змін в організмі людини.
51. Функціональні зміни в організмі людини.
52. Принципи раціоналізації режимів праці та відпочинку.
53. Соціально-економічна ефективність поліпшення режимів праці та відпочинку.
54. Проблеми комплексного підходу до підвищення працездатності людини.
55. Методи фізіологічних досліджень.
56. Характеристика системи діяльності “людина-людина”.
57. Характеристика системи діяльності “людина-художній образ”.
58. Характеристика наукової творчості, художньої творчості.
59. Рівні творчого процесу, зміст підсвідомого, свідомого та надсвідомого.
60. Що таке творчий потенціал? Методи навчання творчості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Агафонов В. Г. Общество: системность, познание и управление. — М.: Экономика, 1981.
2. Азгальдов Г. Г., Райхман З. П. О квалиметрии. — М.: Изд-во стандартов, 1973.
3. Активизация человеческого фактора и эффективности труда. — К.: Наук. думка, 1990.
4. Альтшуллер Г. С. Найти идею: Введение в теорию решения изобретательских задач. — Новосибирск, 1986.
5. Альтшуллер Г. С. Творчество как точная наука. — М.: Изд-во стандартов, 1979.
6. Анисимов О. С. Методология: функции, сущность, становление. — М.: РАГС, 1996.
7. Баев Л. А., Шугуров В. З. Системный подход к определению инновации // Современные технологии в социально-экономических системах. — Челябинск: ЧГТУ, 19
8. Боно Эдварде. Рождение новой идеи: о нешаблонном мышлении: Пер. с англ. — М., 1976.
9. Буш Г. Я. Рождение изобретательских идей. — Рига, 1976.
10. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала. — М.: Юрист, 98
11. Гапоненко Н. Инновации и инновационная политика на этапе перехода к новому технологическому порядку // Вопр. экономики. — 1997.
12. Генкин Б. М. Экономика и социология труда: Учебник. — М.: НОРМА-ИНФРА, 1999
13. Емельянов В. П. Гражданское право Украины. — К.: Консум, 1996.
14. Журавлев П. В., Карташов С. П., Маусов Н. К. Технологии управления персоналом. — М.: Экзамен, 1999.
15. Качалина Н. М. Оргпроектирование. — М.: Экономика, 1963.
16. Лукашевич Н. П. Социология труда. — К.: МАУП, 2001.
17. Михалко М. Тренинг интеллекта. — СПб.: Питер, 2000.
18. Обозов Н. Н., Щёкин Г. В. Психология работы с людьми. — 4-е изд., перераб. — К.: МАУП, 1998.
19. Пашков А. С, Иванкина Т. В., Магницкая Е. В. Кадровая политика и право. — М., 1989.

20. Платонов К. К. Структура и развитие личности. — М.: Наука, 1986.
21. Рибалка В. В. Психология розвитку творчої особистості. — К.: ІЗМН, 1996.
22. Саноян Г. Г. Создание условий оптимальной работоспособности на производстве. — М.: Экономика, 1978.
23. Смирнов Е. Л. Справочное пособие по НОТ. — М.: Экономика, 1987.
24. Гуриніна О. Л. Психология творчості. — К.: МАУП, 2007.
25. Столяров А. М. Эвристические приемы и методы оптимизации творческого мышления. — М.: ВНИИПИ — 1988.
26. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономия, стратегия, управление. — М.: ИНФРА-М, 2000.
27. Щедровицкий Г. П. Философия, наука, методология. — М., 1997.
28. Швець Н. Г. Раціоналізація трудової діяльності. — К.: МАУП, 2004.
29. Япінь А. В., Гольдштейн А. И. Управление решением изобретательских задач. — Рига, 1982.

Додаткова

30. Богданов А. А. Тектология: всеобщая организационная наука: В 2 кн. — М.: Экономика, 1989.
31. Буш Г. Я. Стратегия эвриологии. — Рига, 1986.
32. Быков В. П. Методическое обеспечение САПР в машиностроении. — М.: Экономика, 1989.
33. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мышления. — М., 2001.
34. Генкин Б. М. Оптимизация норм труда. — М.: Экономика, 1982.
35. Диксон Д. Проектирование систем: изобретательство, анализ, принятие решений: Пер. с англ. — М.: Мир, 1969.
36. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент. — К.: МАУП, 1998.
37. Добров Г. М. Научно-технический прогресс производительных сил. — К, 1985.
38. Дудченко В. С. Основы инновационной методологии. — М.: На Воробьевых, 1996.
39. Иванов В. Н. Социальные технологии в современном мире. — М., 1996.
40. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента. — К.: МАУП, 2002.

41. *Мильнер Б. З.* Теория организации. — М.: ИНФРА-М, 1999.
42. *Небренчин А. М.* Тайны истории средневековой Руси. — Гомель: Фенид, 1992.
43. *Практикум по профессиональной деятельности и менеджменту / Под. ред. Г. Никифорова и др.* — СПб.: Питер, 2001.
44. *Фатхутдинов Р. А.* Производственный менеджмент: Учебник. — М., 1997.
45. *Щёкин Г. В.* Как эффективно управлять людьми. — К.: МАУП, 1999.
46. *Щёкин Г. В.* Работа с персоналом: вчера, сегодня, завтра // Персонал. — 1991. — № 1.
47. *Щёкин Г. В.* Теория социального управления. — К.: МАУП, 1990.
48. *Щёкин Г.* Планирование и организация работы с персоналом: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1993.
49. *Щёкин Г.* Планирование и организация работы с персоналом: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1993.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Раціоналізація трудових процесів”	4
Зміст дисципліни “Раціоналізація трудових процесів”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	8
Теми контрольних робіт	8
Питання для самоконтролю	9
Список літератури	12

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>С. М. Толкачова</i>
Комп’ютерне верстання	<i>А. П. Нечиторук</i>

Зам. № ВКЦ-4664

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,99. Обл.-вид. арк. 0,81. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*